

**BANK SOHASIDAGI INNOVATSION LOYIHALARNING
MOLIYAVIY SAMARADORLIGI**

Amandurdiyev Dilmurad Yodgorovich

Raqamli iqtisodiyot va agrotexnologiyalar universiteti

Magistratura bosqichi "Loyiha boshqaruvi" guruhi 1 kurs talabasi

Annotatsiya. *Ushbu maqolada bank sohasidagi innovatsion loyihalarning moliyaviy samaradorligini baholash masalalari yoritilgan. Raqamli texnologiyalar, moliyaviy texnoparklar, neobanklar va “open banking” tizimlari misolida innovatsiyalarning iqtisodiy natijalari tahlil qilingan. Shuningdek, investitsion risklar va foyda keltirish salohiyati moliyaviy ko‘rsatkichlar asosida baholandi.*

Kalit so‘zlar: *bank ishi, innovatsiya, moliyaviy samaradorlik, raqamli xizmatlar, fintech, neobank, investitsion loyiha, ROI.*

KIRISH

So‘nggi yillarda bank sohasi iqtisodiyotning eng tez transformatsiyalanuvchi tarmoqlaridan biriga aylandi. Raqamli texnologiyalar, mijozga yo‘naltirilgan xizmatlar, tezkor to‘lov tizimlari va ma‘lumotlar tahlili asosida ishlovchi tizimlar — bularning barchasi innovatsion loyihalar shaklida bank sektoriga joriy qilinmoqda. Bunday transformatsiyaning asosiy maqsadi nafaqat xizmatlar sifatini oshirish, balki ularning rentabelligini, ya’ni moliyaviy samaradorligini ta’minlashdir [1].

Biroq har qanday innovatsion loyiha bank uchun yangi risklar, dastlabki xarajatlar va bozor qabul qilish darajasi bilan bog‘liq. Shu bois, moliyaviy samaradorlikni baholash har bir loyihaning hayotiyiligini aniqlovchi asosiy mezon bo‘lib qolmoqda.

ASOSIY QISM

Innovatsion loyiha deganda bank tizimida yangi texnologiya, xizmat yoki biznes modelni joriy etish orqali faoliyat samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi tashabbuslar tushuniladi. Masalan, O‘zbekistonda so‘nggi yillarda neobanklar — ya’ni

butunlay raqamli infratuzilmaga asoslangan banklar faoliyati shakllanmoqda. Bu turdagi banklar an'anaviy filial xarajatlarisiz, 24/7 xizmat ko'rsatish orqali operatsion xarajatlarni keskin kamaytiradi. Natijada foyda marjasi yuqori bo'ladi.

Masalan, "Digital Credit App" nomli loyiha joriy etilgach, bir yilda operatsion xarajatlar 25% ga qisqargan, mijozlar soni esa 1,7 barobarga oshgan. Bu esa ROI ko'rsatkichini 145% darajasiga olib chiqqan. Shu bilan birga, kredit ajratish tezligi 60 foizga oshgani xizmatlar raqobatbardoshligini kuchaytirgan.

Innovatsion loyihalarning moliyaviy samaradorligi faqat foyda emas, balki risk boshqaruvi bilan ham chambarchas bog'liq. Yangi xizmatlar IT xavfsizlik, qonunchilikdagi o'zgarishlar, bozor psixologiyasi, texnik xizmat ko'rsatish xarajatlari kabi omillar bilan yuzlashadi. Shu sababli banklar loyiha boshlanishidan avval risklarni ssenariy asosida hisoblab, sug'urta mexanizmlarini ham ko'zda tutishadi [2].

Yana bir muhim yo'nalish – bu "Open Banking" tizimlarining joriy etilishi. Bu modelda bank o'zining API (Application Programming Interface) orqali boshqa xizmat ko'rsatuvchi kompaniyalarga integratsiyalashgan xizmatlarni yaratishga imkon beradi. Bunday tizim orqali bank o'z mijozlarini yo'qotmasdan, o'z xizmatlarini ko'paytiradi va daromad manbalarini diversifikatsiya qiladi. Bu holatda NPV va IRR ko'rsatkichlari sezilarli darajada yuqoriroq bo'ladi.

Quyida innovatsion loyihalar samaradorligining qiyosiy jadvali keltirilgan:

Loyiha turi	Dastlabki xarajat (mlrd so'm)	Yillik ROI (%)	Payback muddat (yil)
Neobank mobil ilova	12	145	1,6
AI-kredit scoring tizimi	7	98	2,3

Ko'rinib turibdiki, raqamli xizmatlar nafaqat foyda keltiradi, balki bankni bozorga moslashuvchan va texnologik jihatdan ilg'or o'ringa olib chiqadi. Innovatsiyalar yordamida banklar mijoz bilan real vaqt rejimida aloqada bo'ladi, bu

esa mijoz sodiqligini va brendga ishonchni oshiradi — bularning barchasi moliyaviy natijalarni bevosita belgilaydi [3].

Bank sohasidagi innovatsion loyihalarning moliyaviy samaradorligi nafaqat texnik infratuzilmaga, balki mijozlarga yo‘naltirilgan yondashuvlar va foydalanuvchi tajribasi (UX) darajasiga ham bevosita bog‘liq. Bugungi raqamli bank xizmatlari mijozning muammosini hal qilishdan ko‘ra, unga qulay va individuallashtirilgan tajriba yaratishga qaratilgan. Masalan, mobil ilovalarda “smart push” xabarlar, tranzaksiyalar asosida personal takliflar, foydalanuvchi odatlariga moslashtirilgan interfeyslar — bularning barchasi bank xizmatlarining o‘ziga xos “raqamli yuzini” shakllantiradi. Bu esa foydalanuvchi ishonchini, foydalanish chastotasini va, tabiiyki, xizmatdan olinadigan daromadni oshiradi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, mijozga shaxsiylashtirilgan yondashuv qo‘llanilgan banklarda xizmatga sodiqlik 27% ga oshadi, bu esa moliyaviy samaradorlikda yuqori barqarorlikni ta‘minlaydi.

Shuningdek, innovatsion loyihalarda operatsion xarajatlarni optimallashtirish va avtomatlashtirish moliyaviy natijaga sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi. Banklar an‘anaviy jarayonlarni — masalan, kreditga ariza topshirish, risklarni baholash, hujjatlarni tasdiqlash kabi bosqichlarni sun‘iy intellekt, OCR (Optical Character Recognition), chatbot va RPA (Robotic Process Automation) texnologiyalari orqali avtomatlashtirib, ishchi kuchi xarajatlarini 40% gacha qisqartirmoqda [4]. Natijada, bu mablag‘lar yangi mahsulotlar ishlab chiqish, marketing yoki raqamli xavfsizlikni kuchaytirish uchun yo‘naltirilmoqda. Shunday qilib, samaradorlik ko‘rsatkichi faqat sof daromad emas, balki resurslardan oqilona foydalanish orqali ham aniqlanmoqda.

XULOSA VA MUNOZARA

Bank tizimidagi innovatsion loyihalar – bu nafaqat texnologik yutuq, balki strategik moliyaviy qaror hisoblanadi. Ularning samaradorligi to‘g‘ridan-to‘g‘ri foyda bilan emas, balki xarajatni kamaytirish, riskni nazorat qilish, mijoz bazasini kengaytirish va xizmat sifatini yaxshilash kabi omillar bilan belgilanadi. Shu bois, har bir yangi loyiha boshlanishidan avval banklar uni nafaqat texnik, balki moliyaviy ko‘rsatkichlar asosida baholashi lozim.

Innovatsiyalar uzoq muddatli barqarorlik va moliyaviy mustahkamlikni ta'minlovchi asosiy yo'nalish bo'lib qolmoqda. Kelgusida sun'iy intellekt, blokcheyn, bulutli texnologiyalar asosida yaratiladigan bank xizmatlari moliyaviy samaradorlik mezonlarini yanada yangilanishiga sabab bo'ladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mishkin, F. S., & Eakins, S. G. Financial Markets and Institutions. Pearson, 2020.
2. Kaplan, R. S., & Norton, D. P. The Balanced Scorecard. Harvard Business Press, 2004.
3. World Bank Report on Financial Inclusion, 2023. – www.worldbank.org
4. Deloitte Insights. Digital Banking Maturity Report, 2022. – www2.deloitte.com